

2018

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА НАБЛЮДЕНИЕ

ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СЪВМЕСТИМОСТТА НА
ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ОКОЛНАТА
СРЕДА С ДОКЛАДА ЗА СТРАТЕГИЧЕСКА
ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА НА „ПРОГРАМАТА ЗА
ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО INTERREG -
ИПШ БЪЛГАРИЯ - БИВША ЮГОСЛАВСКА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ 2014 - 2020 Г.“ ПО ЛИНИЯ
НА ИНСТРУМЕНТА ЗА ПРЕДПРИСЪЕДИНИТЕЛНА
ПОМОЩ (ИПШ II)

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият доклад за наблюдение е изготвен в съответствие с:

Доклад за Стратегическа екологична оценка на Програмата „Interreg – ИПП Програма за трансгранично сътрудничество CCI 2014TC16I5CB006“ за 2014 — 2020 г. по Инструмента за предприсъединителна помощ (ИПП II)

Директива 2001/42/ЕК относно оценката на въздействие на някои планове и програми върху околната среда (понататък Директивата за СЕО)

Приложимо законодателство на Република България:

- Закон за опазване на околната среда
- Закон за смекчаване на последиците от изменението на климата
- Закон за биологичното разнообразие
- Закон за защитените територии
- Закон за водите
- Закон за почвите
- Закон за управление на отпадъците
- Закон за туризма
- Български национални разпоредби/постановления за условията и реда за оценка на съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с целите и целите на опазване на защитените зони (последно изменение, считано от 30.11.2012)
- Становище по екологична оценка № 7-5/2014 г на Министерство на околната среда и водите (МОСВ)

Приложимо законодателство на Бивша Югославска Република Македония:

- Закон за качеството на въздуха
- Закон за опазване на околната среда
- Закон за водите
- Закон за управление на отпадъците
- Закон за регистрация и надзор на земите
- Закон за селскостопанските земи
- Закон за застрояване на земите
- Закон за градско устройство и планиране
- Закон за управление на отпадъците
- Закон за полезните изкопаеми

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАПРЕДЪКА ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА

Програмата е окончателно одобрена на 5 август 2015 с Решение № С (2015) 5653 на Европейската комисия.

През 2017 г. е изпълнена процедура по изменение на Програмата за добавяне на базови и целеви стойности на показателите за резултати в контекста на рамката за изпълнението в съответствие с чл. 34, ал. 1 от Регламент за изпълнение (ЕС) 447/2014 и чл. 8, ал. 2, б. „б“, подточка v) от Регламент (ЕС) 1299/2013. Извършеното изменение не оказва влияние върху предвидените за изпълнение приоритети и дейности, съответно не изисква изготвяне на нов доклад за стратегическа екологична оценка и ново становище по екологична оценка на МОСВ.

Първата покана за набиране на проектни предложения беше публикувана на 25 септември 2015 г. с финансовия ресурс за 2015, 2016 и 2017 г. от € 7 240 469, разпределени по приоритетни оси, както следва:

- Приоритетна ос 1 „Околна среда“ – € 2 815 738;
- Приоритетна ос 2 „Туризм“ – € 3 217 986
- Приоритетна ос 3 „Конкурентоспособност“ – € 1 206 745.

В резултат на големият брой високо оценени проекти към наличния бюджет на поканата беше добавен и финансовият ресурс на Програмата за 2018 г. в размер на € 3 357 419.

Към края на 2016 г. са подписани 45 договора за субсидия по първата Покана за проектни предложения по Програмата. През 2017 г. са сключени още 3 договора.

Общо по Първа покана са сключени 48 договора за субсидия на обща стойност 10 335 473 евро, разпределени по приоритетни оси както следва:

- Приоритетна ос 1 "Околна среда" – 14 договора на обща стойност 3 864 831 евро, от които 9 инвестиционни проекта и 5 проекта от типа „меки мерки“;
- Приоритетна ос 2 "Туризм" – 17 договора на обща стойност 4 707 628 евро, от които 10 инвестиционни проекта и 7 проекта от типа „меки мерки“;
- Приоритетна ос 3 "Конкурентоспособност" – 17 договора от типа „меки мерки“ на обща стойност 1 763 014 евро.

С изключение на 2 инвестиционни проекти /със сключени договори за субсидия през 2017г. и планирано завършване през 2019 г./, всички останали проекти от Първа покана са завършили успешно до и през 2018 г. За всички проекти е извършена екологична самооценка, съответно в края на календарната година и при завършване на проекта с финалния отчет. При нито един от проектите не се наблюдават непредвидени или неблагоприятни въздействия върху елементите на околната среда. Ефектите от изпълнените проекти са по-скоро положителни и благоприятни спрямо екологичната система, а в съответните случаи на липса на директно и индиректно въздействие върху материалната среда – неутрални. Финансираните инвестиционни проекти с компонент строително-монтажни дейности, са изпълнени и въведени в експлоатация при стриктно спазване на

европейското и съответното национално законодателство, включително специфични правила и норми, свързани с балансирано ползване на природните ресурси и опазване елементите на околната среда.

Втората покана за набиране на проектни предложения беше публикувана на 09.02.2018 г. Общата сума на Поканата за набиране на проектни предложения е 6 917 631,00 евро. Към настоящия момент процедурата по оценяване на проектните предложения е завършила. Взето е Решение на Съвместния комитет за наблюдение, за финансиране на селектираните проектни предложения - 17 проектни предложения на обща стойност 5 500 824,84 евро, както следва:

- Приоритетна ос 1 "Околна среда" – 5 инвестиционни проектни предложения и 1 проектно предложение от типа „меки мерки“ на обща стойност 2 305 174,41 евро;
- Приоритетна ос 2 "Туризм" – 6 инвестиционни проектни предложения и 2 проектни предложения от типа „меки мерки“ на обща стойност 2 837 226,43 евро;
- Приоритетна ос 3 – Конкуренетоспособност са предложени за финансиране 3 проектни предложения от типа „меки мерки“ на обща стойност 358 424,00 евро.

Следват процедура по обжалване на оценката, проверки за наличие на държавна помощ и двойно финансиране, посещения на строителните обекти на място, както и пред договорни преговори. През второто тримесечие на 2019 г. предстои сключване на договорите за субсидия по втората покана.

ИНФОРМАЦИЯ ЗА МЕРКИТЕ И ИЗИСКВАНИЯТА ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И ВЪЗМОЖНО НАЙ-ПЪЛНО НАМАЛЯВАНЕ И ЕЛИМИНИРАНЕ НА ВЪЗМОЖНИТЕ НЕГАТИВНИ ПОСЛЕДСТВИЯ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА ПРОГРАМАТА

В съответствие с точка I "Мерки и условия за предотвратяване, намаляване или възможно най-пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни последствия от прилагането на програмата" от Становището по екологична оценка на МОСВ, в проектните предложения трябва да са изпълнени следните изисквания:

1. Планове, програми, проекти и инвестиционни предложения, предмет на Програмата за трансгранично сътрудничество България-Македония за 2014 — 2020 г. по Инструмента за предприсъединителна помощ (ИПП II), попадащи в обхвата на приложенията към ЗООС или извън тях, както и под разпоредбите на чл. 31 от ЗБР, подлежат на оценка за съвместимостта им с предмета и целите на опазване на защитените зони и могат да бъдат одобрени само след решение/становище по ОВОС/ЕО/ОС за одобряване/съгласуване, при съобразяване с препоръките в извършените оценки, както и с условията, изискванията и мерките, постановени с решението/становището.
2. Развитие на туризма следва да е съобразено с капацитета на рекреационно натоварване на територията, като се осигурят подходящо отвеждане и пречистване на отпадъчните води и управление на отпадъците.

3. Разработката на туристически пакети по Приоритетна ос 2 следва да отчита, че дейности като излети „сафари“, трасета „офруд“ за наблюдение на редки и застрашени животински видове не са допустими, тъй като водят до значителни увреждания на околната среда и в частност – биологичното разнообразие.

Взимайки под внимание изложените по-горе препоръки, УО включва всички от тях в Насоките за кандидатстване по поканите за набиране на проектни предложения, а именно:

- От всички инвестиционни предложения се изисква да представят положителна оценка за въздействието върху околната среда (ОВОС) или становище, издадено от компетентен орган, от което да е ясно, че оценка за въздействието върху околната среда не се изисква съгласно националното законодателство.
- Всички инвестиционни дейности следва да бъдат в съответствие с приложимото национално законодателство за съответния вид строителни и монтажни работи (включително тези, свързани с развитието на туризма);
- Дейности, като "сафари" туризъм, „извън маршрути" (оф роуд) проследяване за наблюдение на редки и застрашени видове" са включени в списъците на недопустими дейности за всички приоритетни оси.

В допълнение, в случай на изпълнение на инвестиционни дейности в рамките на територии със специален статут на защита (съгласно Закона за защитените територии, Закона за биологично разнообразие, Екологична мрежа „Натура 2000“ и т.н., както и по Закона за културно наследство) се изисква задължително от кандидатите да предоставят цялата необходима документация (разрешения, съгласия, удостоверения, становища и др.), съгласно съответните приложими разпоредби на националното законодателство.

На *етап кандидатстване* по Втора покана, всички 10 предложени за финансиране инвестиционни проекти, които предвиждат в обхвата си изпълнение на строително-монтажни работи (СМР), са представили необходимите документи, издадени от съответните компетентни органи (съгласно приложимото национално законодателство), от които е видно, че не съществува възможност за негативен ефект върху околната среда и човешкото здраве.

За останалата част от проектите – 7 броя проекти от типа „меки мерки“, предложени за финансиране по Втората покана за подаване на предложения, които не предвиждат изпълнение на СМР в обхвата на дейностите си, не са приложими изискванията за положителни становища по ОВОС / становище от компетентните институции по опазване на околната среда.

По време на *оценителния процес* и на проектните предложение по Втората покана, съвместимостта на всяко проектно предложение с посочените по-горе общи и специфични изисквания е надлежно проверена от оценителите и само проектите, които покриват горепосочените критерии, са предложени и одобрени за финансиране.

За финансираните проекти по Първата покана, завършили периода на изпълнение през 2018 г. и в края на календарната година за тези, които продължават изпълнението си през 2019 г. са иработени самооценки на

очакваните екологични последици от предвидените в проектите дейности, по отношение на шестте въпроса, касаещи околната среда (въздух и климат; биоразнообразие, фауна и флора; води; почви; население и човешко здраве; култури / природно наследство и ландшафт). За целите на самооценката беше използван въпросникът, заложен в раздел 10.2 от доклада за ЕО, а резултатите са сравнени с очакваните последици за съответната Специфична цел според доклада за ЕО.

Изпълняваните проекти през периода на 2018 г. по Първа покана по Специфичните цели (СЦ) на Програмата са както следва:

- Специфична цел 1.1. „Опазване на околната среда и устойчиво използване на природните ресурси в трансграничния регион“ – 11 проекти, от които 5 проекти от типа „меки мерки“ и 6 инвестиционни проекти;
- Специфична цел 1.2. „Предотвратяване и смекчаване на последиците от природни и причинени от човека бедствия с трансграничен характер и въздействия“ – 3 инвестиционни проекта;
- Специфична цел 2.1. „Увеличаване на туристическия потенциал в региона чрез сътрудничество за по-добро опазване и устойчиво използване на природното и културното наследство“ – 9 инвестиционни проекта;
- Специфична цел 2.2. „Подобряване на конкурентоспособността на туристическото предлагане на региона“ – 5 проекти от типа „меки мерки“ /1 проект е приключил периода на изпълнение в предходната година ;
- Специфична цел 2.3. „Насърчаване на сътрудничеството в областта на устойчивия туризъм“ – 1 проект от типа „меки мерки“ /1 проект е приключил периода на изпълнение в предходната година/;
- Специфична цел 3.1. „Подобряване на конкурентоспособността на бизнеса от региона“ – 14 проекти от типа „меки мерки“ /3 проекта са приключили периода на изпълнение в предходната година/.

Гореизброените проекти в процес на изпълнение през 2018 г. са 43, от които 18 са инвестиционни и 25 са от типа „меки мерки“. От тях 41 проекти завършват изпълнението си през 2018 г., а 2 инвестиционни проекти по Специфична цел 2.1. продължават изпълнението си през 2019 г., съгласно договорите за субсидия.

Таблицата по-долу представя обобщена информация относно извършената от бенефициерите самооценка на финалния етап на изпълнение на 41 проекта със сключени договори за субсидия през 2016 г. и самооценка извършена в края на едногодишния период (четвърто тримесечие) на изпълнение на два проекта, със сключени договори за субсидия през 2017 г., вкл. и където е приложимо, всякакви констатации и предприети мерки за смекчаване на отрицателните въздействия върху околната среда и човешкото здраве.

ПОДРОБНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА САМООЦЕНКА НА ПРОЕКТИТЕ ПО ПРИОРИТЕТНИ ОСИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителни (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
ПО 1 СЦ 1.1 – 11 бр. проекти	Въздух и Климат	+	9	2	0	0	При два от проектите се отчитат неутрални екологични последици, а при останалите девет проекти, от които шест са инвестиционни, се предвиждат дългосрочни ефекти на позитивно въздействие спрямо въздуха и климата, което е в съответствие с очакванията, заложен в доклада за ЕО. Проектите са постигнали целите за: повишаване знанията на младите хора за опазване на околната среда, за смекчаване на последиците от климатичните промени, за подобряване капацитета на местните власти при управление на по-сериозни ситуации и кризи, свързани с повишаване информираността на местните общности за превенция на замърсяванията на околната среда, както и за възможностите отпадъците да се превърнат в бизнес. Постигнато е и е отчетено реално намаляване на потреблението на енергия, чрез въвеждане на инсталации от ВЕИ /слънчеви колектори за генериране на ел.

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							енергия и ползването ѝ за осветление, за затопляне на вода за битови нужди и др./ и прилагане на енерго-ефективни мерки при сградната и техническа инфраструктура /реновиране на сградите чрез прилагане на съвременни мерки за топло-, паро-, хидро- изолации, смяна на горивото при локалните отоплителни инсталации с по-ефективно и т.н./; прилагане на енергоефективно улично осветление – подмяна на осветителните тела на цели селища; насърчаване на устойчива употреба на природните ресурси и намаляване на нивата на въглероден двуокис и замърсяване на въздуха с други вредни емисии и прахови частици; прилагане на мерки за енергийна ефективност на публични инфраструктурни съоръжения.
	Биоразнообразие, фауна и флора	+	2	9	0	0	По инвестиционните проекти /шест на брой/ са изпълнени строително-ремонтни и монтажни дейности в съществуваща урбанизирана среда, като реновиране на съществуващи строежи, извън регламентирани зони за защита на биоразнообразието /съгласно действащото национално законодателство/. Проектите от типа

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							<p>„меки мерки“ предвиждат основно повишаване на знанията и информираността на широката общественост, капацитета за природосъобразно управление на природните ресурси и опазване на биоразнообразието, екологично възпитание на младите хора и изготвяне на устойчиви планове за управление и развитие. Поради тези причини отчетеното въздействие на повечето от проектите в етапа на завършването им спрямо <i>биоразнообразието, фауната и флората</i> са неутрални.</p> <p>Проектите, при които се посочва положително влияние върху този компонент на околната среда, са свързани предимно с повишаване на осведомеността, чрез насърчаване на отговорно отношение на обществото спрямо живата природа, биоразнообразието и защита на териториите с висока консервационна стойност. По всички финансирани проекти се отчита, че планираните събития като разпространение на информационни материали, провеждане на семинари за екологично възпитание на подрастващите и повишаване на</p>

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							познанията на местните жители за биологичното разнообразие и неговото опазване, допринасят и за цялостна промяна в мисленето на хората и отношението към живата природа.
	Води	+	4	7	0	0	При повечето от финансираните към момента проекти директното въздействие е по-скоро неутрално по отношение на водите. При четири от проектите се посочват индиректни положителни ефекти, в резултат от “меките мерки“: проведени информационни кампании, обучителни семинари, разработени екологични материали. Финансираните по тази мярка 6 инвестиционни проекти се реализират в урбанизирана среда, където вида и функцията на инфраструктурата, както и наличната инженерна инфраструктура, не предполага отрицателно въздействие върху водите.
	Почви	+	4	7	0	0	Финансираните и изпълнени проекти към настоящия момент допринасят за повишаване на екологичното възпитание и осведомеността на местните жители за възможностите за опазване на

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							почвените ресурси, както и за останалите елементи на природната среда.
	Население и човешко здраве	+	7	4	0	0	Повечето от реализираните проекти имат положително въздействие и ефекти по отношение на местното население и човешкото здраве. Очаква се няколко проекта да допринесат за предотвратяване на евентуални вреди върху здравето чрез повишаване на екологичните знания и осведоменост. Едновременно с прилагането на мерки за енергийна ефективност и въвеждането на инсталации на ВЕИ, при реализирането на инвестиционните обекти с обществена значимост – администрация, детски градини, училища, улични и площадни пространства, се оказва директно положително въздействие върху местното население чрез повишаване на качеството на живот и стандарта на обитаване на селищната среда.
	Културно / Природно наследство и ландшафт	+	2	9	0	0	Чрез предвидените дейности и рекламно-информационни средства се насърчават познанията и грижата за опазване и съхраняване на културно и природно наследство. Отбелязва се положително

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							дългосрочно въздействие спрямо културното и природно наследство при два от проектите, а при останалите проекти - неутрални ефекти към положителни, във връзка с подобреното техническо и естетично състояние на селищната среда - сградна инфраструктура, обекти на културното наследство и ландшафти.
ПО 1 СЦ 1.2 – 3 бр. проекти	Въздух и Климат	+	0	3	0	0	Три проекта са финансирани по СЦ 1.2. В края на изпълнението на проектите не се отчита позитивно въздействие или негативно въздействие върху въздуха и климата. Проектите допринасят за екологичното възпитание и по-отговорно отношение спрямо околната среда, като очакваните ефекти в дългосрочен период са от неутрални към положителни.
	Биоразнообразие, фауна и флора	+	2	1	0	0	Два проекта отчитат позитивно въздействие за задълбочаване екологичните познания на подрастващите и широката общественост, за опазване на биоразнообразието, фауната и флората в трансграничния регион. Финансираните общо три инвестиционни проекти третират корекционни мерки на речните

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителни (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							корита за превенция от наводнения и защита при аварийни ситуации на прилежащите урбанизирани и природни територии. Строителните дейности са извършени съгласно националното законодателство, при оптимално опазване на речните екосистеми. Отчитат се неутрални последици при един от обектите, а при останалите два се отчитат положителни ефекти и последици за опазване на локалното биоразнообразие.
	Води	+	3	0	0	0	И по трите проекта са изпълнени мерки за предотвратяване на наводненията, които се очаква да имат пряко позитивно въздействие върху подобрението на екологичното състояние на водните обекти, в дългосрочен план.
	Почви	+	2	1	0	0	Два от проектите за предотвратяване на наводнения оказват позитивен ефект върху опазването на функционалността на почвите извън урбанизираните територии.
	Население и човешко здраве	+	2	1	0	0	Имайки предвид, че наводненията причиняват материални щети и са източник на потенциално разпространение на зарази, два от проектите отчитат позитивно

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							въздействие върху населението и човешкото здраве.
	Културно / Природно наследство и ландшафт	+	1	2	0	0	Реализираните проекти имат неутрални или дори позитивни въздействия върху проблемите на културното / природното наследство и ландшафта чрез мерки за устойчиво управление и планиране на природни пейзажи.
ПО 2 СЦ 2.1 – 9 бр. проекти	Въздух и Климат	+/-	1	8	0	0	За финансираните и изпълнени девет инвестиционни проекти, включващи и дребно мащабна инфраструктура се отчита предимно неутрално (към позитивно) въздействие върху въздуха и климата. Обект на строително ремонтните работи са благоустрояването на селищна среда, включително и озеленяване, реновиране на откритите публични пространства и елементите на архитектурния дизайн, както и реновиране на сгради с обществени функции и значимост.
	Биоразнообразие, фауна и флора	+/-	2	7	0	0	В края на изпълнението на проектите не се отчита съществени позитивни или негативни последствия върху биоразнообразието, фауната и флората. Отчитат се позитивни ефекти при два от проектите.
	Води	+/-	2	7	0	0	Два от проектите имат позитивно въздействие върху проблеми с

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							свързани с устойчивото потребление на водните ресурси. Останалите проекти се очаква да имат неутрално въздействие.
	Почви	+/-	2	7	0	0	Финансираните проекти отчитат предимно неутрално към позитивно въздействие спрямо почвите.
	Население и човешко здраве	+	3	6	0	0	По повечето проекти се отчита неутрално въздействие върху населението и човешкото здраве, към положително. Инвестиционните проекти са постигнали целите за подобряване на физическата среда в определените зони с повишена обществена активност в населените места и повишаване на туристическата атрактивност. Реализираните мерки допринасят както за осъвременяване на откритите достъпни обществени пространства за отдых, спорт и културни мероприятия, за обновяване на архитектурни обекти с висока обществена значимост, така и оказват положително въздействие и ефекти за здравето на хората.
	Културно / Природно наследство и ландшафт	+/-	6	3	0	0	По повечето проекти са изпълнени дейности, пряко насочени към защита на природно наследство и ландшафти, консервация,

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							реставрация и адаптация на обекти на културно-историческото наследство. Във всички от проектите са засегнати мерки за опознаване на уникалната природа и култура на региона, социализиране, опазване и надграждане.
ПО 2 СЦ 2.2 - 5 бр. проекти	Въздух и Климат	0	0	5	0	0	Проектите предвиждат мерки, насочени предимно към развитието на устойчив туризъм и не засягат въпроси свързани с въздуха и климата.
	Биоразнообразие, фауна и флора	0	2	3	0	0	Два от проектите по предвиждат мерки, насочени предимно към устойчиво управление на природното и културно наследство, с ефекти съответно на опазване, консервация, възстановяване, добавяне на стойност и социализация По останалите три проекти ефектите са неутрални, към положителни.
	Води	0	0	5	0	0	Проектите предвиждат мерки, насочени предимно към развитието на устойчив туризъм и не засягат въпроси, свързани с водите.
	Почви	0	0	5	0	0	Проектите предвиждат мерки, насочени предимно към развитието на устойчив туризъм и не засягат въпроси, свързани с почвите.

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
	Население и човешко здраве	+	5	0	0	0	Проектите предвиждат мерки, насочени пряко към повишаване на екологичното възпитание, балансирано и природосъобразно управление на природните ресурси и културно наследство. Непосредствените резултати и ефекти за населението и човешкото здраве се определят като неутрални, но в дългосрочен период те ще се отразят позитивно, като със запазването на баланса в екологичната среда, минимизирането на всякакви замърсявания ще се подобри и влиянието на природата върху човешкото здраве и качеството на живот.
	Културно / Природно наследство и ландшафт	0	2	3	0	0	Два от петте проекти предвиждат мерки, насочени предимно към развитието на устойчив туризъм – вело-спорт, екологичен туризъм, провеждане на образователни и обществени събития на открито в природна среда /пл. Беласица/ и културен туризъм, с повишена грижа за опазване на природното и културно богатство, с положително въздействие върху природното и културно наследство, респективно

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							природни, етнографски и архитектурни ландшафти. Два от проектите засягат подобряване, опазване и социализиране на движимото и недвижимо културно и природно наследство и ландшафти.
ПО 2 СЦ 2.3 – 1 бр. проекти	Въздух и Климат	+	0	1	0	0	Проектът насърчава алтернативни форми на екологичен туризъм и постига неутрален ефект върху въздуха и климата.
	Биоразнообразие, фауна и флора	+	0	1	0	0	Проектът оказва позитивно въздействие върху биоразнообразието, фауната и флората, чрез обучение за опазване и консервация на природното и културно наследство, опазване на биоразнообразието, хабитатите и екосистемите, насърчаване на алтернативен и отговорен туризъм с насоченост към опазване на природата.
	Води	+	0	1	0	0	И двата проекта не предвиждат дейности, свързани с води, и съответно не биха имали въздействие по този въпрос.
	Почви	+	0	1	0	0	И двата проекта не предвиждат дейности, свързани с почви, и съответно не биха имали въздействие по този въпрос.

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
	Население и човешко здраве	0	0	1	0	0	И двата проекта не предвиждат дейности, свързани с население и човешко здраве. и съответно не биха имали директно въздействие по този въпрос.
	Културно / Природно наследство и ландшафт	0	1	0	0	0	И двата проекта ще имат позитивно въздействие спрямо културно / природно наследство и ландшафт чрез кампании за повишаване на осведомеността. Предвижда се тези проекти да имат положителни ефекти по отношение създаването на предпоставки за защита, устойчивост и балансирано натоварване на специфичните територии/ ландшафти.
ПО 3 СЦ 3.1 – 14 бр. проекти	Въздух и Климат	+	1	13	0	0	Очаква се три от седемнадесетте проекта да имат позитивно въздействие върху въздуха и климата чрез предвидени дейности, свързани с органично земеделие. Останалите проекти по тази СЦ включват „меки“ мерки, които не въздействат върху състоянието на въздуха и климата.
	Биоразнообразие, фауна и флора	+	3	11	0	0	Три от проектите, свързани с органично производство и лесовъдство, имат позитивно въздействие върху биоразнообразието на фауната и

ПО / СЦ	Околна среда (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Очаквани последиви в зависимост от ЕО	Брой проекти с очаквани последици				Коментари / бележки / предприетите мерки
			Положителн и (+) екологични последиви	Неутрални (0) екологични последиви	Негативни (-) екологични последиви	Както положителни , така и отрицателни (+/-)	
							флората. Останалите проекти имат неутрални ефекти.
	Води	+	2	12	0	0	Два от проектите, въздействат позитивно върху устойчивото ползване на водните ресурси. Останалите проекти не оказват влияние по въпроса.
	Почви	+	2	12	0	0	Два от проектите, свързани с органично земеделие въздействат позитивно върху устойчивото ползване на почвените ресурси. Останалите проекти не оказват влияние по въпроса.
	Население и човешко здраве	+	2	12	0	0	Два от проектите имат позитивно въздействие спрямо населението и човешкото здраве. Останалите проекти не оказват влияние по въпроса.
	Културно / Природно наследство и ландшафт	+	2	12	0	0	Два от проектите оказват положителен ефект, чрез насърчаване природосъобразния начин на живот и съхранение на природното и културното богатство, респективно природните и културните ландшафти. Останалите проекти не оказват влияние по въпроса.

РЕЗЮМЕ на очакваните последици по шестте въпроса за оценка на екологичното съответствие на проектните предложения на база подадени от Водещите партньори контролни листове за проверка на съвместимостта

ОБЩО	Въздух и климат	Биоразнообразие, Фауна и Флора	Води	Почви	Население и човешко здраве	Културно/Природно наследство и ландшафт
+	11	11	11	10	19	14
-	0	0	0	0	0	0
0	32	32	32	33	24	29
+/-	0	0	0	0	0	0

РЕЗЮМЕ на отговорите по оценка на екологичното съответствие на проектните предложения, на база на подадените от Водещите партньори контролни листове за проверка на съвместимостта:

ОКОЛНА СРЕДА (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Въпроси относно околната среда / индикатори	Отговори / Коментари
Въздух и климат	Ще се отразят ли проектите върху намаляване замърсяването на въздуха?	Проектите по ПО1 с инвестиции за инсталиране на мощности от ВЕИ и прилагане на мерки за енергийна ефективност и промяна на горивото на отоплителните инсталации в публичните сгради имат положително въздействие върху намаляване замърсяването на въздуха. Всички проекти от ПО1 чрез различни „меки мерки“, свързани с екологичното възпитание на подрастващите, информационни кампании, както и повишаване на управленския капацитет, ще имат дългосрочни ефекти по отношение на опазването на елементите на околната среда.
	Ще се отразят ли проектите върху намаляване на емисиите на парниковите газове?	Проектите по СЦ1.1 с мерки за повишаване на енергийната ефективност и намаляване потреблението на енергия, както и подобряване на местното устойчиво енергийно планиране постигат предвидените резултати и

ОКОЛНА СРЕДА (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Въпроси относно околната среда / индикатори	Отговори / Коментари
		ще допринесат в дългосрочен план за намаляване емисиите на парникови газове.
	Ще се отразят ли проектите върху насърчаване употребата на природосъобразен транспорт?	Няма проекти, одобрени за финансиране по първата покана за подаване на предложения, които да са с дейности, свързани с транспортна инфраструктура, затова не се очаква да има ефект върху насърчаване на употребата на природосъобразен транспорт.
	Ще имат ли проектите въздействие върху поощряването на управление на борбата с горски пожари и предотвратяването им?	По първата покана за подаване на предложения не са финансирани проекти, свързани с превенция и борба с горските пожари.
	Ще имат ли проектите въздействие върху поощряването на отговорно отношение на публичността чрез участие на гражданите в борбата с климатичните промени?	По първата покана за подаване на предложения има няколко реализирани проекта, които са насочени към широка информираност на публичността (посредством семинари, брошури, интернет-платформи и др. атрактивни форми) за отговорно отношение към климатичните промени.
Биоразнообразие, фауна и флора	Ще имат ли проектите въздействие спрямо опазване на биоразнообразието, хабитати и екосистеми?	Няма проекти с директно въздействие спрямо опазване на биоразнообразието, хабитати и екосистеми. Тези, които са свързани с екологичното възпитание на подрастващите и широка информираност по отношение на опазване на околната среда ще проявяват ефекти в дългосрочен аспект.
	Ще имат ли проектите въздействие върху намаляване на загубите в биоразнообразието?	От изпълнените проекти няма такива инвестиционни, които са ситуирани в защитени територии или зони с висока консервационна значимост, освен един, чрез който се подобрява достъпът и се създава еко-пътека, чието въздействие се отчита като неутрално.
	Ще имат ли проектите въздействие върху подкрепата за отговорно отношение на обществото чрез участие на	По проектите по ПО1 са изпълнени дейности, насочени към комплексно опазване на околната среда,

ОКОЛНА СРЕДА (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Въпроси относно околната среда / индикатори	Отговори / Коментари
	граждани в защитата на биоразнообразие и природни територии?	включително биоразнообразието и природните зони с висока консервационна значимост.
	Ще имат ли проектите въздействие спрямо насърчаване на туризъм, който би осигурил високо ниво на опазване на природата?	По проектите по ПО2 са изпълнени дейности за насърчаване на туризма, при балансирано натоварване на територията и природосъобразно използване на неоползотворените ресурси.
Води	Ще имат ли проектите въздействие по подобряване на екологичното и химическо състояние на водните обекти?	Проектите по СЦ 1.2 са свързани с подобряване физическото и екологичното състояние на речни системи, водни обекти и водни ресурси.
	Ще имат ли проектите въздействие върху подкрепата за устойчива употреба на водни ресурси?	Един инвестиционен проект по СЦ1.2 осигурява устойчива употреба на водни ресурси /напорен водопровод за питейни нужди/.
	Ще имат ли проектите въздействие върху насърчаването на устойчив туризъм насочен към опазване на водни ресурси?	По първата покана за подаване на предложения един финансиран проект реализира дейности, за подкрепа за устойчивия туризъм и опазване на водни ресурси.
	Ще имат ли проектите въздействие върху поощряване на отговорното отношение на обществеността чрез участие на гражданите в устойчиво потребление на водата?	Мерките, свързани с екологичното възпитание на подрастващите и мероприятията посветени на опазване на околната среда и устойчивото развитие, поощряват отговорното отношение на обществеността в устойчиво потребление на водата
Почва	Ще имат ли проектите въздействие спрямо опазването на състоянието на почвата?	Проектите по СЦ 1.2. допринасят за ограничаване процесите на ерозия на почвите в прилежащите територии на речните корита, където се прилагат мерки за прочистване и укрепване.
	Ще имат ли проектите въздействие спрямо подкрепата за устойчива употреба на почвени ресурси?	Няма проекти, които да въздействат пряко за устойчива употреба на почвените ресурси.
	Ще имат ли проектите въздействие върху поощряването на устойчив туризъм спрямо опазване на земите?	Няма проекти, по които да има предвидени дейности, отнасящи се за устойчив туризъм, насочен към опазване

ОКОЛНА СРЕДА (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Въпроси относно околната среда / индикатори	Отговори / Коментари
		<p>на земите, и по тази причина не се очаква да има принос в този аспект.</p>
	<p>Ще имат ли проектите въздействие върху насърчаването на отговорно отношение от страна на обществото чрез повишаване на осведомеността и образоваността?</p>	<p>Определени дейности, предвидени в голяма част от проектите по СЦ 1.1, СЦ 1.2 и СЦ 1.3, допринасят за стимулиране на отговорно отношение на обществото спрямо опазването на околната среда и управление на рисковете чрез повишаване на осведомеността, дискусии и обучителни инициативи, с непряк принос към защита на почвите.</p>
Население и човешко здраве	<p>Ще имат ли проектите въздействие върху намаляването на болести причинени от природни бедствия?</p>	<p>Отчитайки факта, че наводненията причиняват материални щети и са предпоставка за разпространяване на болести, всички проекти по СЦ 1.2 (отнасящи се до защитни мерки при наводнения, разширяване и рехабилитация на инженерната инфраструктура) имат непряко позитивно въздействие върху човешкото здраве.</p>
	<p>Ще имат ли проектите въздействие спрямо поощряването на контрола върху здравни рискове и бедствия причинени от околната среда?</p>	<p>Няма проекти, предвиждащи дейности, които да се отнасят към поощряване на контрол върху здравни рискове и бедствия, причинени от околната среда, затова не се отчита в този аспект.</p>
	<p>Ще имат ли проектите въздействие върху поощряване на предотвратяване и управление на риск от природни и причинени от човешка дейност бедствия?</p>	<p>Всички проекти по СЦ 1.2 се отнасят за предотвратяване и управление на риска от природни и причинени от човека бедствия и защитата на природата имат позитивно въздействие върху тези проблеми. При повечето проекти се изпълняват мерки и кампании за адекватни реакции на публичните органи и широката общественост, в случай на пожари и наводнения.</p>
	<p>Ще имат ли проектите въздействие спрямо поощряване на устойчивото управление на отпадъци с цел опазване на човешкото здраве?</p>	<p>Проектите по СЦ 1.1, СЦ 1.2. и СЦ 1.3 имат пряко въздействие и ефекти върху подобряване състоянието на околната среда и допринасят за опазване на здравето на гражданите.</p>

ОКОЛНА СРЕДА (за които последствията за околната среда се оценяват в съответствие с Директива 2001/42/ЕС)	Въпроси относно околната среда / индикатори	Отговори / Коментари
	Ще имат ли проектите въздействия спрямо подпомагането на природосъобразно поведение сред обществото чрез участие на граждани в решаването на проблеми свързани с околната среда?	Всички проекти по СЦ 1.1 включват дейности по осведомяване и поведение при кризи, целящи включването на гражданите при проблеми, свързани с околната среда.
Културно / Природно наследство и ландшафт	Ще имат ли проектите въздействие спрямо защитата и възстановяването на културно и природно наследство?	Всички проекти по СЦ 2.1 , СЦ 2.2 и СЦ 2.3 включват дейности, пряко отнасящи се до защитата на природното и културното наследство, включително утвърждаване на отговорното отношение на обществото към съхраняването на природните и културни ценности и завещаването им на бъдещите поколения. Някои от проектите включват дейности, които непряко допринасят в дългосрочен аспект за защита на културното и природното наследство, респективно ландшафти.
	Ще имат ли проектите въздействие върху подкрепа на устойчиво управление и планиране на културен и природен ландшафт?	Повечето проекти по СЦ 2.1, СЦ 2.2 и СЦ 2.3 включват дейности, пряко свързани с подкрепа на местните власти и заинтересованите страни за устойчиво планиране управление и на културни и природни ландшафти, в контекста на балансираното и природосъобразното развитие на територията.
	Ще имат ли проектите въздействие върху подкрепата за устойчива употреба на природни ресурси спрямо устойчив туризъм?	Чрез подкрепата на инициативи за защита на природни и културни обекти по проектите от ПО 2, се отчита увеличаване капацитета на местните общности за развитието на устойчив туризъм,.
	Проектите ще имат ли въздействие върху подкрепата за отговорно отношение от страна на обществото чрез повишаване на осведомеността и образоваността спрямо защита и опазване на наследство и ландшафт?	Проведените информационните кампании по всички проекти от ПО 2 допринасят за повишаване на осведомеността и познанията на широката общественост за значението на богатото културно-историческо наследство и съхранена природа за цялостното социално-икономическо развитие.

ИНФОРМАЦИЯ ЗА МЕРКИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И КОНТРОЛ ВЪРХУ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

Таблицата по-долу дава обобщена информация за степента на изпълнение на показателите за ЕО в рамките на програмата, както е представено в раздел 10.1 на доклада за ЕО.

Основната част от договорите да субсидия са сключени през октомври 2016г. и към края на 2017 г. изпълнението на дейностите е приключено само за пет от финансираните проекти. До края на 2018 г. завършва изпълнението на дейностите на още 43 проекта. Съгласно изискванията към бенефициерите, докладването на изпълнението на индикаторите за изпълнение, се извършва с окончателните доклади за напредъка, поради което годишното изпълнение на индикаторите по ЕО за 2017 г. е докладвано само по петте изпълнени проекти, а за 2018 – за 43 бр. изпълнение проекти.

Номер на изходен показател	Индикатор / Показател (наименование на индикатора)	Мерна единица	Целева стойност (2023)	Годишна стойност								Източник на информацията	
				2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		
ИП 1.1.1	Брой подпомогнати инвестиции в подобряване на условията на околната среда в географския район на програмата	Брой	15	0	0	22							Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.1.2	Брой защитени природни територии, повлияни от подкрепените действия	Километри	5	0	0	0							Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.1.3	Брой подпомогнати общи механизми за опазване на околната среда, насърчаване на биологичното разнообразие и устойчиво използване на природните ресурси	Брой	5	0	0	8							Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.1.4	Брой институции/организации, включени в дейности свързани с околната среда	Брой	20	0	0	145							Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.1.5	Брой участници в обучения и кампании, свързани с околната среда	Брой	300	0	0	1 031							Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.2.1	Брой подпомогнати инвестиции в подобряване на управлението при бедствия и превенцията на рискове	Брой	5	0	0	6							Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.2.2	Брой подпомогнати инвестиции в подобряване на приспособяването и смекчаването на последиците от промяната на климата	Брой	5	0	0	1							Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.2.3	Брой подпомогнати общи механизми за управление при бедствия и превенция на рискове и подобряване на информираността за промяната на климата	Брой	3	0	0	1							Годишен доклад за напредъка в изпълнението

ИП 1.2.4	Брой институции/организации, участващи в инициативи, свързани с предотвратяване и управление на рисковете	Брой	10	0	0	12						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.2.5	Брой участници в обученията и кампании в областта предотвратяване и управление на риска (в т.ч. маргинализираните общности и другите уязвими групи).	Брой	300	0	0	108						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.2.6	Население включено в мерки за защита от наводнения	Брой	350 000	0	0	255 847						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 1.2.7	Население включено в мерки за защита от горски пожари	Брой	400 000	0	0	0						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.1.1	Брой реконструирани / възстановени / обхванати от дейности по опазване и съхранение културни и исторически туристически обекти	Брой	25	0	0	5						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.1.2	Дължина на новите или реконструирани, или разширени пътища за достъп до природни, културни и исторически туристически обекти, велоалеи и пешеходни алеи	Брой	5,00	0	0	4,21 4						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.1.3	Брой новопостроени, или реконструирани, или разширени съоръжения и атракции, свързани с туризма	Брой	10	0	0	12						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.1.4	Брой изградени/реконструирани съоръжения за лица с увреждания за достъп до или вътре в подпомогнатите туристически обекти	Брой	5	0	0	3						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.2.1	Брой съвместни туристически продукти, услуги, марки, тематични маршрути	Брой	10	0	0	20						Годишен доклад за напредъка в изпълнението

ИП 2.2.2	Брой на дейности, инструменти и инициативи, разработени и/или осъществени за насърчаване на устойчив туристически потенциал във включената гранична област.	Брой	10	0	1	18						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.2.3	Брой участници в инициативи по обучение и квалификация в областта на устойчивия туризъм	Брой	50	0	0	256						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.3.1	Брой трансгранични мрежи, създадени или укрепени в областта на устойчивия туризъм	Брой	5	0	3	0						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.3.2	Брой на културни събития, провеждани за рекламиране на културната идентичност на региона.	Брой	15	0	0	7						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 2.3.3	Брой на участниците в младежки инициативи	Брой	150	0	0	0						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 3.1.1	Подпомогнати съвместни инициативи за създаване на нови предприятия и самонаемане	Брой	2	0	1	10						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 3.1.2	Брой участници (посочени поотделно мъже и жени) в подпомогнати инициативи по обучение и квалификация	Брой	150	0	365	682						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 3.1.3	Брой фирми получаващи нефинансова помощ	Брой	10	0	3	148						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 3.1.4	Подпомогнати инициативи за икономическо развитие и насърчаване на инвестициите	Брой	10	0	1	18						Годишен доклад за напредъка в изпълнението
ИП 3.1.5	Брой на мрежите за сътрудничество	Брой	7	0	2	16						Годишен доклад за напредъка в изпълнението

ОБЩИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Според резултатите от самооценката, проведена от бенефициерите, може да се обобщи, че няма проекти, които да повлияят негативно върху който и да е от шестте въпроса за околната среда. Отчитайки факта, че само 18 от 48 договорени проекти предвиждат строителни дейности, повечето от отговорите на бенефициерите сочат, че проектите им ще имат неутрално въздействие върху околната среда.

Въздействието върху отделните аспекти на околната среда се извършва чрез мерки, както следва:

- За подобряване на **въздуха и климатичните условия** се постига въздействие по СЦ 1.1 “Опазване на околната среда и устойчиво използване на природните ресурси в трансграничния регион”, с насоченост към: намаляване на замърсяването на въздуха (емисии на парникови газове); устойчиво управление на енергийни ресурси и поощряване на отговорното отношение на обществото. Тези проекти допринасят за повишаване на осведомеността на хората, относно намаляване замърсяването на въздуха и възможностите за ограничаване на климатичните промени. В допълнение, тези проекти стимулират осъществяването на отговорно отношение на широката общественост, спрямо защита на природата. Проектите по останалите специфични цели имат неутрално въздействие, спрямо условията на въздуха и климата;

- Позитивното въздействие спрямо **населението и човешкото здраве** е свързано с резултатите от осъществяване на проектите по СЦ 1.1 и СЦ 1.2, докато останалите проекти оказват неутрално влияние върху намаляването на зарази. Проектите по ПО 1 допринасят за отговорното отношение на широката общественост спрямо различните видове замърсяване на въздуха, водата и почвата. Те стимулират прояви на отговорно отношение на обществото, спрямо контрола върху здравните рискове и бедствията, свързани с промяната на околната среда.

- Относно **водите** всички проекти, освен тези по СЦ 1.2, имат неутрален или никакъв ефект върху екологичните условия и химичния състав на водните обекти и ресурси. Изпълнението на проектите по ПО 1.2 осигурява силно позитивно въздействие спрямо качеството на водата, чрез намаляване на емисиите от парникови газове, в дългосрочен план. В допълнение, предвидените дейности по насърчаване на устойчивото потребление на водата имат влияние върху екологичното състояние на водните тела и като цяло върху качеството на живот в трансграничния регион,

- Във връзка с въздействието на проектите по **Биоразнообразие, фауна и флора**, повечето от дейностите по проектите оказват неутрален ефект, тъй като не се проведени дейности в защитени територии, а предимно за осведомяване и за изграждане на капацитет, напр. обучителни курсове за опазване на природното наследство. Очакванията са, че тези дейности ще стимулират и поощрят отговорното отношение на участниците и обществото в дългосрочен план.

- Относно **почвите**, повечето проекти имат неутрален ефект по опазване на почвените ресурси. Проектите по СЦ 3.1, подпомагащи органичното производство, имат позитивен ефект върху опазването на свойствата на почвата, чрез сеитбообращения и употреба на естествени торове. Развитието на практики в органичното земеделие допринася за устойчивата употреба на почвените ресурси.

- Върху **културното и природното наследство и ландшафти** позитивно въздействат инвестиционните проекти по ПО 2 за опазването, възстановяването и надграждането на природните и културно-историческите обекти. В допълнение планираните „меки“ мерки, свързани с природното и културно-историческо наследство (вкл. обучения, курсове, културни събития, информационни материали и др.) информират широката общественост;

Според препоръките, предоставени в становището за околна среда, дейности като „сафари“ туризъм, „оф-роуд“ трекинг за наблюдаване на редки и застрашени видове не са предвидени в договорените проекти. В допълнение, реализираните инвестиции са в съответствие с националното законодателство за съответните видове строителни дейности (вкл. тези свързани с развитието на туризма, опазване на природното и културно наследство, управление на отпадъците и др).

Като заключение може да се обобщи, че проектите по ПО 1 «Околна среда» са тези, които оказват положително въздействие върху 5 аспекта на околната среда, с изключение на Културно / Природно наследство и ландшафт, където най-силно въздействие оказват изпълнените проекти по ПО 2 «Туризъм». Проектите, които обхващат дейности за повишаване на осведомеността, показват значимо позитивно въздействие спрямо всичките шест аспекта по околната среда и свързаните с тях въпроси.

Всички препоръки, изложени в становището по екологична оценка, изготвени от Министерството на околната среда и водите на Република България, са стриктно спазвани във всеки етап на кандидатстване, оценка и подбор на проектите, предложени за финансиране по ИНТЕРРЕГ – ИПП програмата за трансгранично сътрудничество България-Бивша Югославска Република Македония за 2014 — 2020 г.

Като се има предвид гореизложеното, може да се заключи, че за настоящия момент не е необходимо предприемане на корективни мерки, тъй като всичките финансирани проекти по Първата покана са в съответствие с очакванията на отчета за ЕО и нито един от тях няма да окаже негативен ефект върху околната среда по поставените шест екологични проблеми.